

مقدمه

میوه کنار منبع غنی از ویتامین C بوده و همچنین مقادیر نسبتاً خوبی از ویتامین‌های A و B دارد و حاوی کلسیم، فسفر و آهن می‌باشد. از نظر ارزش غذایی، میوه کنار از لحاظ پروتئین، فسفر، کلسیم، کاروتن و ویتامین C از سیب غنی‌تر است. کشت کنار علاوه بر ارزش غذایی آن از جنبه‌های دیگر نیز حائز اهمیت است. میوه کنار در دی و بهمن به بازار می‌آید و تا اواخر فروردین ادامه می‌یابد. در این زمان معمولاً میوه مرکبات تمام شده و میوه‌هایی مثل انبه و انگور در بازار نیز یافت نمی‌شوند و میوه کنار با قیمت ارزان‌تری در دسترس می‌باشد و تقاضا برای آن زیاد است. رشد درخت کنار سریع بوده و زود به محصول می‌نشیند و هر سال محصول زیادی تولید می‌کند. باغ‌های کنار در صورتیکه خوب مدیریت شوند، نسبت به خیلی از درختان میوه و محصولات زراعی دیگر می‌تواند درآمد بهتری برای باغدار داشته باشد.

مشخصات گیاه‌شناسی کنار

کنار با نام علمی (*Zizyphus mauritiana*) و متعلق به خانواده عناب (*Rhamnaceae*) است. درخت کنار مقاوم‌ترین درخت میوه است که به طور کلی به صورت درختچه‌ای کم ارتفاع، پر رشد، خاردار با تاج گسترده و شاخه‌های تقریباً افتاده شبیه تاک دارند. اگرچه ارقام بدون خار هم غیرمعمول نیست. پوست درخت زبر، خاکستری یا سیاه تیره است. این گونه همیشه سبز است و سطح زیرین برگ‌های آن دارای کرک‌های متراکمی هستند. برگ‌ها دوکی کشیده، گرد و بیضی شکل، غالباً دارای سه رگبرگ اصلی و گل‌ها سبز مایل به زرد و به صورت خوشه جانبی روی شاخه‌های فصل جاری ظاهر می‌شوند. میوه شفت، به شکل گرد کشیده یا تخم مرغی شکل با رنگ قرمز، نارنجی یا زرد طلائی و براق می‌باشد.

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی کنار

کنار، کنار هندی	نام فارسی
Indian jujube	نام انگلیسی
<i>Zizyphus mauritiana</i>	نام علمی
Rhamnaceae	خانواده

کنار

PTMP/SK/R&D/A/ Indian jujube 01 /02032021

شکل ۱- آشنایی با درخت، برگ، گل و میوه کنار

تکثیر

کنار در طبیعت از طریق بذر تکثیر می‌شود. جمع آوری و سبز کردن آن‌ها برای تولید مستقیم نهال در مزرعه و یا خزانه برای طیف گسترده‌ای از اهداف انجام می‌گیرد. اما در تکثیر با بذر، تضمینی در انتقال صفات مطلوب پایه مادری به نتاج در اثر دگرگرده افشانی و تفرق صفات وجود ندارد. از این رو ازدیاد در سطح تجاری برای احداث باغ از ارقام اصلاح شده به صورت رویشی انجام می‌شود و عمدتاً از بذر فقط برای تولید پایه استفاده می‌شود.

کاشت

کنار با دامنه وسیعی از شرایط آب و هوایی سازگار است. اگر چه بهترین تولید را در ارتفاع کمتر از ۶۰۰ متر از سطح دریا دارد اما به خوبی تا ارتفاع ۱۰۰۰ متر می‌روید و می‌توان آن را تا ارتفاع ۱۵۰۰ متر از سطح

دریا کشت کرد. کشت‌های تجاری کنار در مناطقی که حداقل دمای ۴ تا ۱۲ درجه سانتیگراد دارند، یافت می‌شوند که گاهی اوقات برای مدت کوتاهی دما ۲- به درجه سانتیگراد می‌رسد و باعث خسارت به شاخه‌ها و میوه‌ی کنار می‌شود. دماهای سرد و یخبندان سبب خسارت به شاخه‌های جوان و میوه‌های در حال نمو کنار شده و در نتیجه به طور قابل ملاحظه‌ای باعث کاهش محصول و رشد درخت می‌شوند.

همچنین درخت کنار می‌تواند دماهای خیلی بالا در تابستان را تحمل کند و در مناطقی که حداکثر دما به ۳۹ تا ۴۲ درجه سانتیگراد می‌رسد، رشد خوبی را دارد و تا دمای ۴۹ تا ۵۰ درجه سانتیگراد مقاومت می‌نماید. کنار آب و هوای خشک و نیمه خشک را ترجیح می‌دهد و در چنین آب و هوایی، کیفیت میوه بهتر (میوه‌های درشت و شیرین) و وقوع آفات و بیماری‌ها نیز کمتر است.

کنار به دلیل طبیعت مقاوم آن و داشتن سیستم ریشه اصلی عمیق می‌تواند در دامنه وسیعی از خاک‌ها، خاک‌های سنگلاخی، کم عمق تا خاک‌های خشک عمیق که برای بسیاری از میوه‌ها و دیگر محصولات مناسب نیستند، رشد و نمو کند.

درخت کنار به شوری مقاوم است و به راحتی آن را می‌توان در خاک‌های شور و قلیائی کشت کرد. در خاک‌های با pH بالا و سدیمی پیشنهاد شده که قبل از کشت در هر چاله ۵ کیلوگرم گچ با خاک چاله مخلوط و به دنبال آن چاله‌ها را غرقاب نمود.

بهترین زمان کاشت بعد از رفع خطر سرمای زمستان است که از اواسط بهمن بسته به مناطق مختلف می‌تواند متفاوت باشد. در زمین‌های خوب تهیه شده چاله‌ها را به قطر و عمق ۶۰ تا ۹۰ سانتیمتر دو ماه قبل از کاشت حفر می‌کنند. چاله‌ها را با خاک رویی و مخلوط ۱۵ تا ۲۰ کیلوگرم کود حیوانی یک ماه قبل از کشت پر و آبیاری می‌کنند تا خاک نشست کند. نهال پیوند شده را بعد از نشست خاک می‌کارند و بعد از کشت، خاک اطراف نهال را کمی فشرده می‌نمایند تا فضای خالی در اطراف ریشه‌ها باقی نماند و بلافاصله آبیاری می‌کنند. بیشترین گیرایی نهال‌های پیوندی در زمین اصلی زمانی است که پیوندک دارای ۶ برگ باشد.

شکل ۲- باغ کنار

داشت

درخت کنار به سبب داشتن سیستم ریشه خیلی عمیق و طبیعت خشکی پسند آن، خیلی مقاوم به خشکی است و پس از استقرار نیاز کمی به مراقبت و آبیاری دارند. این درخت حتی بدون آبیاری محصول می‌دهد. اما برای استقرار و بهتر زنده ماندن، نهال‌های تازه کشت شده باید آبیاری سبک شوند. با توجه به نیاز آبی پایین، آبیاری قطره‌ای می‌تواند اقتصادی باشد. برداشت میوه در طول فصل زمستان انجام و در فصل گرم تابستان خواب درخت شروع می‌شود و برگ‌های آن ریزش می‌کنند. درختان در مدت بلوغ میوه، برداشت و در زمان خواب گیاه هیچ نیازی به آبیاری ندارند. در ایران درختان را در اواخر فروردین با شروع فصل گرم در منطقه هرس شدید می‌کنند تا گیاه به حالت خواب تابستانه برود. از اواخر تیر ماه که از شدت گرمای منطقه

کاسته می‌شود، شروع به آبیاری درختان می‌کنند تا جوانه‌ها شروع به رشد نموده و تشکیل گل و میوه بر روی شاخه‌های فصل جاری انجام گیرد. آبیاری تا فصل برداشت میوه ادامه می‌یابد.

روش آبیاری باغ گنار در بیشتر کشورها از جمله ایران، روش تشتکی است. ابعاد تشتک در زمان کاشت تا سانتیمتر قطر دارد و به تدریج با بزرگ شدن درخت، قطر تشتک به ۲ تا ۵/۱ متر افزایش می‌یابد.

کوددهی در باغات کوچک بندرت انجام می‌شود. اما کوددهی منظم برای جبران مواد غذایی که سالیانه از طریق برداشت میوه و هرس شدید درخت از خاک خارج می‌شود ضروری است. کمبود ازت، فسفر و پتاسیم باعث کاهش، رشد شاخه‌ها تعداد و اندازه برگ، تعداد شاخه‌های جانبی، گلدهی و تشکیل میوه و متعاقب آن کاهش محصول درخت می‌شوند.

یک درخت گنار متوسط در طول یک فصل رشد مقدار ۱۴۲ تا ۱۹۱ گرم نیتروژن، ۵۹ تا ۸۷ گرم فسفر و ۴۶۷ تا ۶۸۴ گرم پتاسیم از خاک خارج می‌کند.

برداشت

برداشت میوه گنار باید در مرحله‌ای صحیح از بلوغ، انجام گیرد زیرا میوه‌ها بعد از برداشت بالغ نمی‌شود. کیفیت ظاهری میوه‌ها، مزه و بافت آن‌ها با افزایش بلوغ و رسیدن، کاهش می‌یابد. میوه‌های نابالغ فاقد شیرینی بوده و دارای طعم ترش هستند. چنین میوه‌هایی به خوبی نمی‌رسند و کیفیت آن‌ها پایین است و از ارزش بازاری پایینی برخوردارند. رنگ میوه با گذشتن از مرحله بلوغ میوه یا در میوه‌های کاملاً رسیده از زرد یا زرد طلایی به رنگ قرمز یا قهوه‌ای تیره تغییر می‌یابد.

افت میوه از حالت ترد و آبدار به حالت نرم و لزج در می‌آید چنین میوه‌هایی جذابیت رنگ خود را از دست داده و نرم می‌شوند. عمر انبار مانی آن‌ها کم و به زودی فاسد می‌شوند. میوه‌های برداشت شده در مرحله‌ای مناسب از بلوغ، به خوبی رسیده و خصوصیات رنگ، مزه و طعم مناسبی پیدا خواهند نمود. رسیدن به حداکثر اندازه میوه از لحاظ رقم، نرم بودن گوشت میوه و توسعه رنگ زرد یا زرد طلایی از شاخه‌های بلوغ میوه هستند.

زمان بلوغ میوه کنار بسته به رقم و شرایط محیطی از ۱۲۰ تا بر بالغ ۱۷۰ روز متفاوت است. میوه‌ها از مراحل سبز بالغ و زرد طلایی بسته به رقم و فاصله بازار مصرف برداشت می‌شوند. از میزان مواد جامد محلول و نسبت این مواد به اسیددیده نیز می‌توان به عنوان شاخص بلوغ میوه استفاده کرد.

عملیات برداشت میوه به صورت دستی و با تکان دادن شاخه‌های درخت و ضربه زدن به آن‌ها که منجر به ریزش میوه‌ها می‌شود انجام می‌گیرد. گاهی برای سرعت و راحتی کار برداشت و جمع‌آوری میوه‌ها، در زیر درختان پارچه پهن می‌کنند. در این حالت میوه‌های بالغ و نابالغ برداشت می‌شوند. همه میوه‌های یک درخت در یک زمان به مرحله بلوغ نمی‌رسند و کار برداشت در ۴ تا ۵ مرحله و در ارقام دیررس شاید تا ۷ مرحله انجام شود.

شکل ۳- برداشت کنار

منبع

سابکی، ابراهیم. (۱۳۹۸). کنار اصول کاشت، داشت و برداشت. سیستان و بلوچستان: پژوهشکده خرما و میوه های گرمسیری

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

